

Egy barátság margójára

Amikor megkaptam a felkérést erre az írásra, meglehetősen sokáig gondolkodtam azon, hogy milyen is legyen a felvezetője. Mi lenne jó? Kölcsönkérni híres gondolkodók, briliáns tollforgatók néhány sokatmondó kijelentését, megfogalmazását a barátság mikéntjéről, filozófiájáról, meghatározásáról, vagy egyszerűen csak szólni róla saját lelkesen keresztül szűrve a szavakat. Végül az utóbbi mellett döntöttem, arra gondolva, hogy bármilyen szépen is határozzuk meg a barátságot, az csak a szavak szintjén marad, mert a barátságról nem beszélni kell, a barátságot meg kell élni. Én így éltem meg és élem meg a mai napig is Rezi Elekkel azt az állapotot, amelyet édes anyanyelvünk igaz barátságnak nevez.

Kezdetre 1982-re tehető. Abban az évben a teológiai csendesnapok egyik meghívott előadója Rezi Elek volt, aki február elején hajnalban azzal költött fel, hogy adjam át kimentési kérelmém dr. Erdő János professzor úrnak, mert előadását nem tudja megtartani édesapja halála miatt. Ez a szomorú történet azért maradt meg ilyen mélyen az emlékezetemben, mert miután ismét találkoztam Elekkel, ő megköszönte közvetítői szerepemet. Akkor nagyon elcsodálkoztam ezen, de szabadkozásomra, hogy ez csak természetes dolog, az volt a válasz, hogy abban az emberben, akit az adott szó kötelez, meg lehet bízni, barátnak lehet nevezni. Ez határozta meg későbbi barátságunkat is.

Az akkori véletlen eseményt aztán egy másik követte, amikor segédlelkészi kinevezést kaptam a csegezi-bágyoni egyházközségbe. Elek bágyoni lelkészként, de már doktorjelöltként készült angliai tanulmányújtára, és a folytonosság biztosítása érdekében engem bíztak meg az egyházközségek majdani irányításával. Az akkori idők azonban sok-sok nehézséget állítottak a külföldi tanulmányútra készülők elé. Sok-sok izgalom, reménység és reményvesztés övezte angliai útját. Ez volt barátságunk próbaköve is, hiszen tanulmányai után el kellett volna foglalnia tanári állását a kolozsvári teológián, de meg sem kezdhetette azt. Az én státusom is függőben volt, s a bágyoni gyülekezet is várakozó álláspontra kényszerült a jövőt illetően. Megoldásként Rezi Elek családja átköltözött a még nem teljesen kész új papi lakba, feleségem és én pedig a kántori lakásban rendezkedtünk be. Ezzel aztán helyi szinten meg is oldottuk a gondot, hiszen, szinte mondhatni, egymás szájából ettünk, közös gondunk és örömünk, csak az akkori világi hatalmasságok tették próbára

türelmünket. De most már tudom, az is hasznunkra volt, mert akkor edződött meg a kapocs, amit barátságnak nevezünk, és azóta tudjuk, hogy a medve egyikünk fülébe sem kell sügjon semmit.

Aztán a fejlemények jobbra fordulásának naponkénti várásában is megtaláltuk az örömet. Éjszakába nyúló beszélgetések és sakkpartik tették kellemessé a hosszú téli estéket. Akkor döbbsentem rá hatalmas teherbírására és akaraterejének nagyságára. Sokszor megtörtént, hogy együttlétünk után nem lefeküdni ment, hanem rögtönzött irodájában tanulmányokat olvasott, tökéletesítette angolnyelv-tudását, készült a szolgálatokra és egyben adminisztrálta a még be nem fejezett papi lak építését. Azt kell mondanom, ezek a hónapok jó inaskodásnak bizonyultak számomra, és ennek a későbbiekben nagy hasznát vettem. Annyira összeszoktunk, hogy ha ügyes-bajos dolga akadt az egyikünknek, mind a ketten mentünk intézni azt. A püspöki hivatalban egy idő után ezt mondták érkezésünkkor: „Megjöttek az ikrek.”

A téli tüzelő beszerzése akkor nagy nehézségekbe ütközött, és bizony sok utánajárás előzte meg először a kiutalását, azután a hazaszállítást. Több alkalommal is át kellett mennünk a kövendi erdőbe, és ott részt venni az úgynevezett kiárúsításokon. Ma is ismeretesek azok a kiskirályok, akik nem viselnek koronát, de azért tudják, hogy hatalmuk van. Ilyen volt az erdész is, aki hetente járatott át, de nem minden alkalommal jelent meg. Történt egyszer, hogy dolgunk végezetlenül tértünk vissza az erdőből, és azzal a szándékkal álltunk meg a kövendi papi lagnál, hogy a helyi lelkésznek, Kiss Zolti bácsinak köszönjük. De ez alkalommal nem sikerült meglátogatnunk, mert ő éppen elutazott valahova, s mivel fáradtak voltunk, gondoltuk, leülünk a tornácban, és elfogyasztjuk a magunkkal vitt ennilalót, mert el akartuk kerülni feleségeink szemrehányását. Falatozás közben megjelent egy barna fiatalasszony, mondván, hogy a tiszteletes urat keresi, mivel meghalt az édesanyja, és a temetést szeretné megbeszélni. Nem tudja, mi ilyenkor a szokás, mert nem itt lakik. Elek erre felvilágosította, hogy Zolti bácsi nincs itthon, de ő szokta helyettesíteni, és ha nem tudja felvenni a kapcsolatot vele, akkor hozzá fordulhat, és ő szívesen segít. Sok álmétkodó arcot láttam már addig is, de azt a két kerekre tágult szemet nem tudom elfelejteni. Néhány pillanatilag bámult ránk, aztán köszönés nélkül hátat fordított, és otthagylott minket. Most már rajtunk volt a szájatás sora. Csak néhány perc múlva jöttünk rá, hogy öltözetünk láttán erdei prófétának elmentünk volna, de unitárius lelkészeknek nem. A sáros gumicsizma, a sok vihart megért kabát és

a megnevezhetetlen fejedők látványa nem azt üzenték a segítséget kérő fiatalasszonynak, hogy mi lennénk az ő emberei.

A sakkozás is annyira vérünké vált, hogy még munka közben is hódoltunk ebbéli szenvedélyünknek. Azon az őszi jó szilvatermés volt, és a történelem azon szakaszában a szilvapálinka valutának számított. A lelkészi lakás udvarán és a templomkertben is jó termést adott a Gondviselő. Amikor sorra kerültünk, mi is elvitettük a cefrét a patak partján felállított üsthöz. Igen ám, de akkor még minden kézzel történt, azért is hívták manufaktúrának. A cefrét szüntelenül kavargatnunk kellett, sőt a hűtővizet is a patakából kellett merünk. Hosszú folyamat lévén, kitaláltuk, hogy az üst mellé leülve is lehet kavarni a masszát. Aki keveri, rakhat a tűzre is, a másik, amikor szükséges, vizet mer, de a holt időben nagyszerűen lehet majd sakkozni, sőt a gondolkodási idő is adva van. Éjszakára kerültünk sorra, és bizony nagyon fel voltunk villanyozva ötletünktől. A korlátok közé szabott időt, íme, mi kitágítjuk. Ment is minden a maga rendjén, de aztán amikor a gondolkodási idő egyre hosszabb lett, a felügyelő halkán és tisztelettudóan megjegyezte: „Tiszteletes urak, én nem tudom, mikor lesz matt, de ha nem figyelnek oda, akkor hamar lesz kozmás pálinka.”

Végre megjött a jóváhagyás, és Elek megkezdhette külhoni tanulmányát. Angliai tartózkodása nekem is nagy hasznomra vált, ugyanis amikor évekkel később én is követtem peregrinációs útján, beajánlott az általa megismert barátoknak, és azok a kapcsolatok azóta is élnek. Különösen egy észak-írországi lelkész házaspár került közel mindkettőnkhez, Ian Gilpin és Sandra, akiknél, habár nagy időeltolódással, de felejthetetlen élményként élhettük meg az idegenben töltött karácsonyt.

Közben változtak a dolgok személyes és hivatali életünkben, de barátságunk a régi maradt. Teológiai tanárként kolozsvári lakása az én otthonom is vált, amikor hivatalos minőségben egyházköri jegyzőként, majd később esperesként kellett részt vennem a kétnapos misszióbizottsági és egyházi képviselőtanácsi üléseken. Nostalgizálva vettük elő ismét a sakkot, és Éva sokszor zsörtölődve, de kedves fenyegetéssel mondta, ha nem hagyjuk azonnal abba, akkor „ellövik a konyhát”. Annyira jól éreztük magunkat egymás társaságában, hogy noha voltak nézetkülönbségeink bizonyos kérdésekben, azokat mindig olyan lehetőségként fogtuk fel és kezeltük, amikor egymás véleményét tiszteletben tartva megtalálhatjuk a megoldáshoz vezető utat. Hozzá kell tennem azonnal, hogy felkészültsége és tehetsége miatt nekem kellett többször belátnom igazát, és meghajolnom érvei előtt. Ilyenkor azzal

próbáltam védeni hiúságomat, hogy ő a rendszeres teológia professzora, tehát neki dukál megoldani a gordiuszi csomót.

Barátságunk szilárdságát, színességét és szépségét feltétlenül befolyásolta az is, hogy feleségeink nagyon jól megértették egymást, és kölcsönös szeretettel viseltettek irányunkban. Ennek köszönhetően éveken keresztül együtt szabadságoltunk, kirándultunk, sőt még a hivatalos ünnepeken való részvételeinket is egyeztettük, nem is beszélve a családi eseményekről, amelyeket mindkét fél részéről szigorúan betartottunk.

A kilencvenes évek közepén az akkor még érvényben lévő locarnói (Svájc) egy hónapos üdülésre is együtt kaptuk meg a lehetőséget. Akkor még mindannyian kezdők voltunk a határon túli utazások tekintetében. Komoly számvetés után elhatároztuk, hogy autóval megyünk – ezt javasolták az előttünk járók is –, amely anyagilag jó megoldásnak tűnt. Az akkori személygépkocsim, egy nyolcéves Dacia szupernek bizonyult azok után, hogy Szabó Zoltik Trabanttal járták meg ezt az utat. Igen ám, de a szuper autó, habár jól nézett ki, kutyás volt, mint a cigány lova. Ha hegyre mentünk, felfőzte a vizet, ha lejtőre, melegedtek a fékpofák. Budapesten már benzinadagolót cseréltünk, Locarnóba érkezve hengerfejpakolást, hazafele Liechtensteinban ismét benzinadagolót, végül Bécsbe érve az asszonyok feltöltötték nyugtatókészleteiket a rokonoknál. De mindez szép élményként maradt meg, hiszen kirándulni mentünk, együtt voltunk, és ez számított. Elek volt a másodpilóta térképpel az ölében, az asszonyok a szendvicskészítők hátul, és közben ment a szöveg és a jópofaság. Talán ennek „köszönhetően” tévedtünk el Bischofshofennél. Azelőtt néhány perccel mondta Elek, hogy ne együnk szendvicset, hátha a nagyherceg meghív ebédre, és talán még kíséretet is ad mellénk. (Akkor nem is gondoltuk, hogy hazafele motoros rendőrök kísérnek az autójavitóba. Eleket akkor sem hagyta el humora. Én már ideges voltam, de azzal biztatta a társaságot, ha kész lesz az autó, még ebédelni is lesz idő, a rendőrök pedig elkísérnek a rezidenciára.) Amíg ezen nevetgéltünk, nem a megfelelő leszállón tértem ki, és azután már nem lehetett a hátraarcot csinálni. Nagyszerű autópályán kezdtünk „száguldozni” Milánó felé. Na, de nem ez volt az úti cél. Most már tudom, de akkor nagyon furcsának tűnt az az egyszerű közlekedési elv: ha balra akarsz menni, akkor kanyarodj jobbra. Ez szerencsére eszembe jutott egy korábbi németországi utamból, és ennek köszönhetően egy óra múlva a másodpilóta rá is bökött a térképre, és jelezte, hogy minden rendben, pihenjünk egyet, mert Locarnónak mindjárt fel kell tűnnie a völgyben. És úgy lőn! Fentről szép kilátás nyílt a tó fölött őrködő városra,

ahol igazán nagyszerű napokat töltöttünk, és sok ismerőst szereztünk. Ha mai szemmel nézzük, akkor bénáknak tűnhetünk, de akkor nem volt GPS, sőt a térkép is megért már néhány tavaszt. Az egész kaland nagyszerűsége abban csúcsonyult ki, hogy amikor Kolozsváron kipakoltunk az autóból, egymás nyakába borulva gratuláltunk: a másodpilóta a pilótának, a pilóta a másodpilótának, az asszonyok egymásnak, mi az asszonyoknak, és azzal váltunk el, hogy következő héten a többi barátnak is el kell mesélnünk világszerte az élményeinket Kövenden.

Említettem már, hogy sokat kirándultunk együtt. Kedvenc helyünk Kirulyfürdő volt, ahol nővéreméknek van egy kedves kis hétvégi háza. Minden addig van: a patak, az erdő, a madárcsicsergés reggel, halászási lehetőség a patakban, amelyet Elek nem szeretett, de a többi adottságot mindig élvezte. Egy dolog azonban mindig téma volt: van-e medve? Elek megnyugtatóan mindig ezt mondta: „Az értelmes embereket nem bántja, ezért te nyugton alhatsz a földszinten.” Általában mások is voltak velünk ezeken a kirándulásokon, vakációkon. Ennek kapcsán pedig eszembe jut egy félresikerült esemény is. Kirulyi tartózkodásunkat általában a szejkafürdői találkozóhoz kötöttük, és ott az egyik alkalommal azt beszéltük meg Török Elek lelkész-társunkkal és feleségével, akik szintén a baráti körhöz tartoztak, hogy a következő hétvégén meglátogatnak bennünket. Akkor még nem voltak mobiltelefonos lehetőségek, s mivel az időjárás annyira elromlott, hogy a felhők semmiképpen sem akartak leszállni a fenyőfák tetejéről, pénteken sátrat bontottunk, és testületileg hazamentünk Kövendre. Igen ám, de Török Elek és kedves felesége szavuknak állva, megérkeztek. A szomszédok, akik tudomásukra hozták a hétvégi ház ürességét és távozásunk okát, még a következő évben is áldották őket, mert a felpakolt sok finomságot mind otthagyták nekik, nehogy kárba menjen. Azóta is meggondoljuk, ugye barátom, hogy mi-kor kell kiadni a jelszót: „Nyergelj, fordulj!”

A sok emlék és a nagyszerű napok minden barátságot hosszúvá tesznek, de tartóssá csak a nehézségek teszik azt. És bár nehéz erről beszélni, mindkettőnknek kijutott a megpróbáltatásból. Mindezek mellett ennek az a szépsége, hogy a csapások elviselésében összezártunk, mint a csapatban felállt védekezés. (Mellékesen megjegyzem: Elek nagyszerűen focizott). Amikor nekem volt szükségem, akkor teljes szívvel, meggyőző erővel, hittel bátorított és vigasztalt. Azt is el kell mondanom, amikor a „Golgotán” volt, akkor is annyi

akaraterőt tudott átadni, amivel az ember feltölthette a maga lemerült lelki telepeit.

A szó szoros értelmében barátomnak mondom, de nem vagyok elfogult vele szemben. Az igaz barát rávilágít gyarlóságaidra, meghallgatja vívódásaidat, de soha nem ad ki, és soha nem ad fel. És amit még nagyon becsülök benne, mások jelenléte nélkül az illető személyről nem mondott elmarasztaló véleményt, legalábbis az én jelenlétemben, ezt állíthatom, és valahogy ez is meghatározóvá tette kapcsolatait mindenki irányában. Lehet, hogy sokak szemében merevnek, „erdőinek”¹ tűnt, de soha nem hazudtolta meg mesterét. Itt állok, és ez a véleményem. Sajnálom, hogy némelyek azt hiszik, bukott, buktunk, de vesztésre azok állnak, akik nem ismerték fel, vagy talán félték tehetségétől.

Az évek múlásával egészségi gondjaink is megsokszorozódtak, ennek ellenére nem hagytunk ki alkalmat egymás megsegítésére és támogatására. Milyen jó és nagyszerű adománya Istennek, hogy megáldotta az embert az emlékezés csodájával! Még a kórházi ágyon is, egymás mellett fekvé és műtetre várva, örömmel elevenítettük fel nemcsak a kikapcsolódások élményeit, hanem azon konferenciák mozzanatait is, amelyeken együtt vettünk részt. És amíg az infúziós tűhöz kapcsolt gyógyszer végezte dolgát, mi egymást emlékeztettük a magyarországi közös teológiai konferenciák élménydús óráira, nevettünk a hollandiai IARF-konferencia alkalmával támadt élelmiszer-utánpótlási gondjaink székelyes megoldásának ötletén, amely aztán a későbbiekben állandó feladattá nőtte ki magát az utánunk következők számára. Megvoltak azok a kulcsszavak és -mondatok, amelyeket ha kimondtunk, a kívülállók értetlenül néztek; hogy mi lehet olyan vicces abban, hogy az első konvoj hajnali 5.30-kor indul; hogy a vadászterületek határai hol húzódnak meg a Nyikó és Nagy-Homoród mentén; hogy 1848-ban a forradalom és szabadságharc mellett még más is volt a nóta szerint; és hogy miért nem néz rám Elek villámló szemekkel, ha Évát „szerelmem”-nek nevezem. Ezek mind-mind a barátság áldásai és egyben olyan titkai, aminek zárjához a kulcs csak nálunk létezik.

Meglepetésnek szánt kiadványról van szó, és a felkérésben az állt, hogy írjak néhány személyesebb hangvételű oldalt közvetlenül megélt barátságunkról. Örömmel tettem eleget ennek, és jóleső érzéssel tölt el az a tudat, hogy a nyomdokaiba lépő professzorok tovább viszik az „Erdő-féle” és most

---

¹ Tudniillik olyanak, mint aki Erdő János professzorhoz hasonlít.

már a „Rezi-féle” gondolkodásmódot, emberi tartást, tanári-nevelői elhivatottságot.

Drága barátom, azzal a gondolattal zárom soraimat, amelyet oly sokszor használtunk. Azt kívánom neked, mint saját magamnak. A margón még sok minden ott van leíratlanul, de azt már úgyis tudod. Hálát adok Istennek, hogy téged barátomnak adott, és köszönöm neked, hogy azzá fogadtál. A betöltött hatvanöt évhez még sok-sok boldog esztendőöt kívánok szeretettel,

Cigó,
azaz
Székely Miklós